

Parastās egles ražība audzēs ar zemu sākotnējo biezumu

**ANDIS BARDULIS, AGRIS POBIARŽENS,
KRISTA KĀNBERGA-SILIŅA**

Parastās egles saimnieciskā nozīme

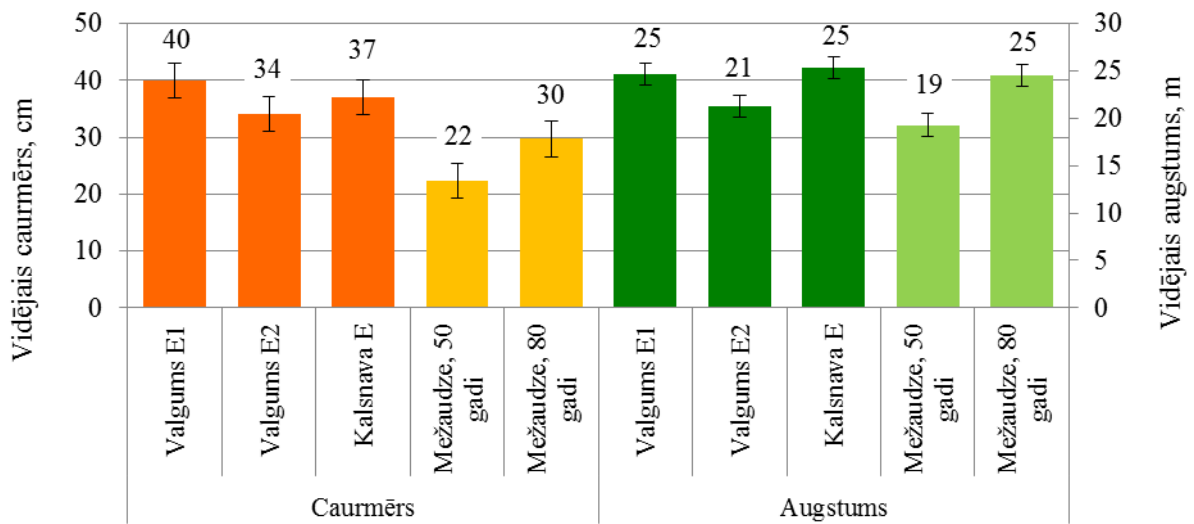
Zāģbalki ir nozīmīgākais skujkoku audzēs iegūstamais sortiments Latvijā, un arī ciršanas atlieku izmantošanas apjomi pieaug, palielinoties pieprasījumam pēc enerģiskās koksnes, galvenokārt - siltumapgādes nodrošināšanai pašvaldībās. Latvijā galvenās cirtes veikšanu nosaka likumdošana, un to iespējams veikt, audzei sasniedzot noteiktu vecumu vai koku caurmēru. Egļu audzē galveno cirti iespējams veikt, audzei sasniedzot 81 gada vecumu, vai ātrāk, ja tā sasniegusi 27-31 cm caurmēru, atkarībā no bonitātes. Klimata pārmaiņu prognozes liecina par egļu astoņzobu mizgrauzīm labvēlīgiem apstākļiem un pieaugošu vētru atkarotāšanās biežumu, tādēļ ir svarīgi novērtēt parastās egles audžu ar zemu sākotnējo biežumu potenciālu to stabilitātes palielināšanai un audžu rotācijas perioda saīsināšanai saimnieciskajos mežos.

Eksperimentālo objektu raksturojums

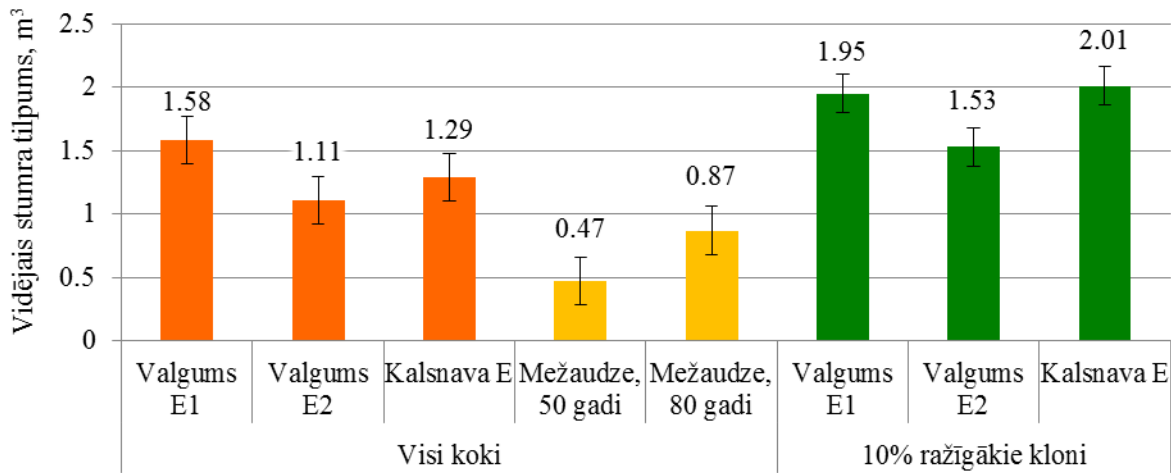
Uzmērīts koku augstums un caurmērs trīs pētījuma objektos Latvijas centrālajā (Valgums E1 un Valgums E2) un austrumu (Kalsnava) daļā. Audzes ierīkotas bijušajās lauksaimniecības zemēs auglīgā minerālaugsnē ar normālu mitruma režīmu (atbilstoši vēra meža tipam). Parastās egles pluskoku klonu potējumi stādīti 1964. gadā ar sākotnējo biežumu 5×5 m, un līdz mērījumu veikšanai 2014. gadā kopšanas cirte nav veikta. Stumbra un zaru tilpums aprēķināts pēc Latvijā izstrādātām formulām (Liepa, 1996; Liepa un Blija, 2008). Salīdzināšanai izmantoti nacionālās meža inventarizācijas dati par līdzīga vecuma (50 gadi) un pieaugušām (80 gadi) parastās egles mežaudzēm auglīgās augsnēs. Aprēķināts iegūstamo apaļo kokmateriālu sastāvs (Ozoliņš, 2002) un izmantotas to vidējās cenas 2014. gadā.

Audzū ražība un kvalitāte

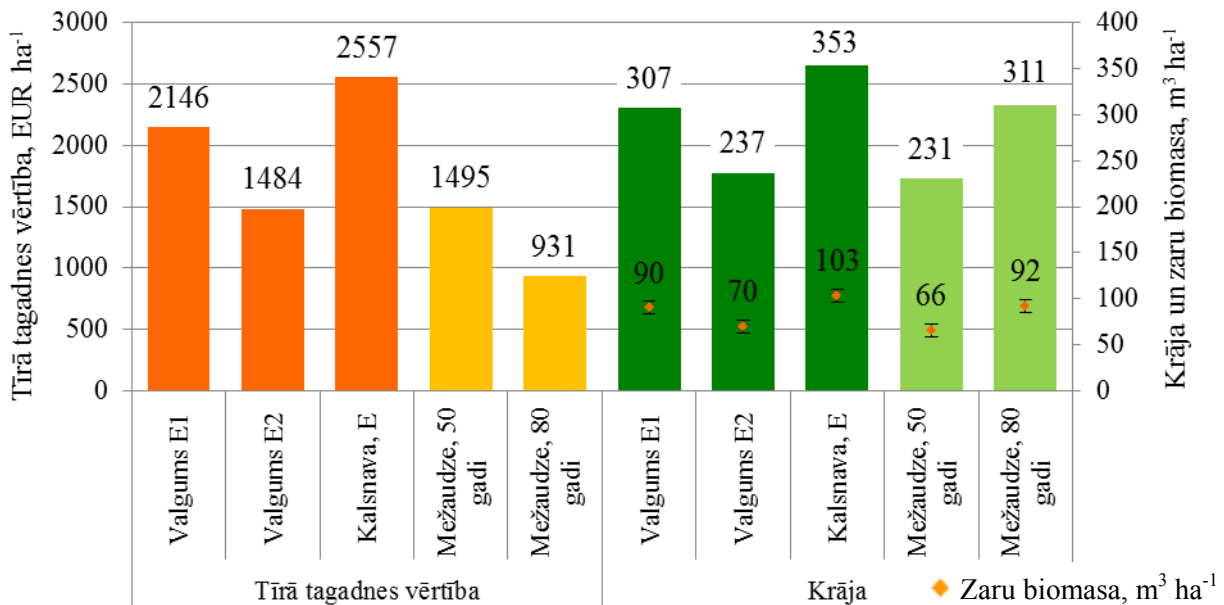
Audzēs biežums pētījuma objektos bija ārkārtīgi zems, galvenokārt zemās saglabāšanās pirmajos gados dēļ: Valgumā E1 200, Valgumā E2 220 un Kalsnavā 264 koki ha⁻¹; un tas bija divas reizes mazāks nekā līdzīga vecuma mežaudzēs (528 koki ha⁻¹) un statistiski būtiski zemāks nekā pieaugušās mežaudzēs (357 koki ha⁻¹). Vidējais caurmērs krūšaugstumā sasniedza no 37 ± 0.7 līdz 40 ± 1.0 cm, ievērojami pārsniedzot galvenās cirtes veikšanai noteikto caurmēru un caurmēru 80 gadus vecās audzēs (1. att.). Augstuma atšķirības starp diviem pētījuma objektiem un pieaugušām mežaudzēm nebija statistiski būtiskas. Vienā no objektiem koku augstums bija mazāks nekā pieaugušās mežaudzēs, bet tas bija līdzvērtīgs tāda paša vecuma (50 gadi) mežaudzēm. Līdz ar to arī vidējais stumbra tilpums 50 gadu vecumā bija būtiski lielāks nekā līdzīga vecuma mežaudzēs, pārsniedzot stumbra tilpumu arī pieaugušās mežaudzēs. Ražīgākie 10% klonu uzrādīja par 39% lielāku stumbra tilpumu nekā atlikusī klonu daļa (2. att.). Vidējais ikgadējais stumbra tilpuma pieaugums bija no $4,7 \pm 0,50$ līdz $8,6 \pm 0,95$ m³ ha⁻¹ gadā. Tīrā tagadnes vērtība diviem pētījuma objektiem bija augstāka nekā līdzīga vecuma mežaudzēm, un visiem pētījuma objektiem – lielāka nekā pieaugušām mežaudzēm (3. att.). Rezultāti liecina par ievērojamu audžu, kas ierīkotas, izmantojot selekcionētu stādmateriālu, ar zemu sākotnējo biežību, potenciālu rotācijas perioda samazināšanai, nodrošinot augstu peļņu un samazinot bojājumu draudus.

1. attēls. Parastās egles vidējais caurmērs un augstums pētījuma objektos un mežaudzēs.

2. attēls. Vidējais stumra tilpums pētījuma objektos un 10% ražīgāko klonu.

3. attēls. Tirā tagadnes vērtība un stumra un zaru krāja pētījuma objektos un mežaudzēs.

Rezultāti iegūti ESF projektā
„Vītālu egļu audžu izaudzēšanas ekoloģiskie un tehnoloģiskie aspekti”
 Nr. 2013/0022/1DP/1.1.1.2.0/13/APIA/VIAA/052
 Mūsu adrese: Rīgas iela 111, Salaspils LV-2169, tālr. 67942555,
 fakss 67901359, e-pasts: inst@silava.lv.